

Adam Perłakowski

Uniwersytet Jagielloński

 <https://orcid.org/0000-0003-2514-7757>

Korespondencja Wacława Hieronima Sierakowskiego w zbiorach drezdeńskich Edycja listów biskupa kamienieckiego i przemyskiego z lat 1742–1759

Wacława Hieronima Sierakowskiego (1700–1780) możemy bez wątpienia zaliczyć do grona ważnych postaci życia politycznego w Rzeczypospolitej czasów saskich i stanisławowskich, a także do grupy duchownych bardzo dobrze zarządzających powierzonymi im diecezjami. O postaci W.H. Sierakowskiego, kolejno biskupa kamienieckiego (1739–1742), następnie przemyskiego (1742–1760) i wreszcie arcybiskupa lwowskiego (1760–1780), człowieka niewątpliwie gruntownie wyształconego, o ciekawym spojrzeniu na rolę Kościoła w Polsce, pisano sporo, analizując drogi jego kariery duchownej oraz aktywności duszpasterskiej. Niestety zdecydowanie mniej wiemy o publicznej aktywności ordynariusza, choć należy pamiętać, że w epoce nowożytnej funkcja biskupia związana była z przynależnością do senatu duchownego, a to w pewnym stopniu determinowało konieczność działania i odnalezienia się w świecie ówczesnej polityki.

Jeszcze w XIX stuleciu Maurycy Dzieduszycki opublikował żywot Wacława Hieronima Sierakowskiego, pracę niewątpliwie tyleż pionierską, co w niewielkim stopniu spełniającą obecnie wymogi warsztatu naukowego¹. Najpełniejszy dotąd obraz

¹ M. hr. Dzieduszycki, *Żywot Wacława Hieronima Sierakowskiego, arcybiskupa lwowskiego*, Kraków 1868.

działalności duszpasterskiej Sierakowskiego dał ksiądz Julian Ataman (1906–1989), historyk Kościoła i archiwista². W 1936 r. wydał on gruntowne studium poświęcone osobie W.H. Sierakowskiego i jego rządów w diecezji przemyskiej³. Do tej problematyki powrócił raz jeszcze kilkadziesiąt lat później w synentycznym zarysie dziejów diecezji przemyskiej⁴. Ustalenia i dorobek J. Atamana stały się – niestety – „inspiracją” dla niektórych osób, np. księdza Stanisława Tymosza, który najwidoczniej zapragnął pokonywać kolejne szczeble kariery naukowej drogą „na skróty”, czerpiąc pełnymi garściami z pracy i ustaleń swoich znakomitych poprzedników⁵.

Praca księdza J. Atamana to oparta na źródłach z archiwów i bibliotek w Przemyślu, Warszawie, Lwowie i Krakowie pogłębiona analiza rządów W.H. Sierakowskiego w diecezji przemyskiej, którą kierował bez mała przez 18 lat. Słusznie zauważył więc autor, że pod kierownictwem biskupa diecezja z pewnością wiele zyskała: „dwukrotna wizytacja podniosła niewątpliwie poziom kleru,

2 O osobie księdza J. Atamana por. T. Śliwa, *Ks. Julian Ataman (1906–1989)*, „Premisla Christiana” 1989, t. III, s. 311–319; *Ataman Julian (1906–1989)*, [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, red. A. Meissner, K. Szmyd, Rzeszów 2011, s. 21–23.

3 J. Ataman, *Wacław Hieronim Sierakowski i jego rządy w diecezji przemyskiej*, Warszawa 1936, *Studia Historico-Ecclesiastica*, vol. III.

4 Idem, *Zarys dziejów diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego*, Przemyśl 1985.

5 O procederze plagiatowania cudzych prac przez księdza S. Tymosza pisał już W. Uruszczak, *Z takim sposobem uprawiania nauki zgodzić się nie można! Twórczość historyczno-prawna ks. dra hab. Stanisława Tymosza z lat 2003–2008*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2010, t. XIII, s. 265–284. Por. również M. Wroński, *Plagiaty księdza Tymosza*, „Forum Akademickie” 2015, nr 7–8, s. 64. Autor odniósł się w nich do pracy księdza S. Tymosza pt. *Recepcja reformy trydenckiej w działalności kanoniczno-pastoralnej arcybiskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego w latach 1740–1780. Studium historyczno-prawne*, Lublin 2002. Warto „ku przestrodze” zacytować kilka zdań z ustaleń M. Wrońskiego: „Sporo miejsca ekspertowi [dr Grzegorz Tylc – A.P.] zajęło przedstawienie argumentów, iż monografia habilitacyjna ks. Tymosza »Recepcja reformy trydenckiej w działalności kanoniczno-pastoralnej arcybiskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego w latach 1740–1780«, mimo przejęcia większości opisów faktów oraz archiwalnych materiałów źródłowych z książki ks. Juliana Atamana z Przemyśla (zmarł w 1989 r.) »W.H. Sierakowski i jego rządy w diecezji przemyskiej«, wydanej w 1935 r., również nie narusza prawa autorskiego. Ekspert (który nie jest samodzielnym pracownikiem naukowym) nie wspomniał, że praca habilitacyjna opierająca się na czyichś materiałach badawczych (archiwalnych) i ustaleniach, jest niesamodzielną i nie może być podstawą przewodniczącego”.

tak pod względem umysłowym jak i moralnym, co musiało wpłynąć dodatnio na stan wiernych w diecezji”⁶. Właśnie wizytacje podległego biskupowi obszaru są dla historyka niezwykle cennym źródłem do badań nad strukturą ludności dawnego województwa ruskiego⁷. Wacław Hieronim Sierakowski odbył ich dwie: pierwszą w latach 1743–1745, a drugą w latach 1753–1757. Wizytacje niektórych parafii doczekały się w ostatnich latach częściowej edycji, przy okazji udowadniając po raz kolejny ogromny potencjał badawczy tego typu źródeł i wskazując na konieczność ich naukowego opracowania⁸. Zdaniem historyków Kościoła, działalność W.H. Sierakowskiego była bezprecedensowa, bowiem: „nie było wówczas w Polsce biskupa, który by jak Sierakowski zwizytował dwukrotnie i to osobiście całą diecezję”⁹. Wizytacje sporządzone w okresie pełnienia funkcji przez W.H. Sierakowskiego stanowią również wyraźną cezurę dla badaczy niezwiązanych z historią, zajmujących się dziejami architektury małych miast na terenie dzisiejszego Podkarpacia, wchodzącego wówczas w skład województwa ruskiego¹⁰.

6 J. Ataman, *Wacław Hieronim Sierakowski...*, s. 316.

7 Idem, *Akta wizytacji diecezji przemyskiej do końca XVIII wieku (w Archiwum Diecezjalnym w Przemyślu)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1960, t. I, nr 2, s. 41–43.

8 *Wizytacja biskupa Sierakowskiego parafii Żurawica w 1744*, [w:] *Dzieje Żurawicy. Studia i materiały*, t. III, red. M. Hofman, Żurawica 2014.

9 H.E. Wyczawski, *Diecezja przemyska. W 600 rocznicę bulli Grzegorza XI „Debitum pastoralis officii” z 13 II 1375 r.*, „Studia Theologica Varsaviensia” 1974, t. XII, nr 2, s. 186.

10 M. Gransicki, *Chałupa przejazdowa z Jaślik jako przykład modelu drewnianego domu przyrynkowego w małym mieście na Podkarpaciu*, Kraków 2018, mps [rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem dr. hab. inż. arch. Dominiki Kuśnierz-Krupy, prof. p.k na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki]. Z pracy tej należy jednak korzystać ostrożnie. Autor bowiem zbyt pochopnie ocenia małą przydatność ilustracyjną wizytacji W.H. Sierakowskiego, którą zresztą błędnie umiejscawia pod względem czasowym tylko na 1747 r., co może sugerować dość pobieżną wiedzę z zakresu źródłoznawstwa epoki nowożytnej. Przykładem wykorzystywania wizytacji Sierakowskiego do prac naukowych są teksty księdza S. Zycha, *Parafia zamkowa w Rzeszowie*, [w:] *Z dziejów Kościoła katolickiego na terenie obecnej diecezji rzeszowskiej. Studia i szkice*, Kolbuszowa 2010, Varia Kolbuszowskie, nr 33, s. 36–44; idem, *Wielka fundacja szpitalna księcia Jerzego Ignacego Lubomirskiego z 1752 r.*, [w:] *ibidem*, s. 123–134.

Wacław Hieronim Sierakowski jest postacią dość dobrze opisaną w literaturze historycznej. Znane są przede wszystkim drogi jego kariery kościelnej. Oprócz wspomnianego już wielokrotnie dzieła J. Atamana, biskup kamieniecki i przemyski, a potem arcybiskup lwowski doczekał się na początku XX w. obszernego biogramu autorstwa księdza Władysława Sarny¹¹ oraz krótkich biogramów pióra księdza Henryka Borcza¹². Na temat jego działalności duchownej i duszpasterskiej pisali również Krzysztof R. Prokop¹³ oraz Roman Pelczar, podkreślając wkład W.H. Sierakowskiego w rozwój sieci szkół parafialnych na terenie łacińskiej diecezji przemyskiej w XVIII stuleciu¹⁴. Jolanta Jarzęcka zwróciła uwagę na, jej zdaniem, niezwykle ważną inicjatywę W.H. Sierakowskiego, jaką było utworzenie przy przemyskim kolegium jezuitskim biblioteki publicznej w 1754 r.¹⁵ O roli ordynariusza troszczącego się o swoją diecezję, czego wyrazem były wspomniane już wizytacje, równocześnie dążącego do poprawy warunków nauczania w szkołach parafialnych pisał Henryk Błażkiewicz (OFM)¹⁶. Z kolei ksiądz Waldemar Witold Żurek nakreślił sylwetkę biskupa-sufragana przemyskiego Andrzeja Pruskiego, pełniącego swoją posługę w czasie rządów diecezją przez W.H. Sierakowskiego¹⁷.

11 W. Sarna, *Wacław Hieronim z Bogusławic Sierakowski herbu Ogończyk*, [w:] *Biskupi przemyscy obrz. łac.*, cz. 2 (1624–1900), Przemyśl 1910, s. 177–213.

12 H. Borcz, *Sierakowski Wacław Hieronim*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. XVIII, Lublin 2021, s. 175; idem, *Wacław Hieronim Sierakowski h. Ogończyk (ok. 1700–1780)*, [w:] *Arcybiskupi i biskupi przemyscy. Słownik biograficzny*, red. A. Szal, H. Borcz, M. Kapłon, S. Zych, Przemyśl-Rzeszów 2021, s. 166–173.

13 K.R. Prokop, *Nowo odnaleziona księga „Acta Pontificalia” arcybiskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2009, t. XCII, s. 185–204; idem, *Sakry i sukcesja święceń biskupich pasterzy diecezji płockiej w XVIII wieku*, „Studia Płockie” 2006, t. XXXIV, s. 207–246.

14 R. Pelczar, *Szkoły parafialne w łacińskiej diecezji przemyskiej w XVIII w. (do 1772 r.) – wybrane zagadnienia*, „Karpacki Przegląd Naukowy” 2015, nr 1(13), s. 13–26.

15 J. Jarzęcka, *Obraz życia umysłowego Rzeczypospolitej doby saskiej w świetle wybranych Lipskich Czasopism Naukowych 1710–1762*, Warszawa 1987, s. 38.

16 H. Błażkiewicz OFM, *Szkolnictwo parafialne w diecezji przemyskiej w latach 1636–1757 w świetle wizytacji biskupich*, „Nasza Przyszłość” 1976, t. XLVI, s. 153–206.

17 W.W. Żurek, *Andrzej Pruski (1682–1759) proboszcz parafii pw. świętego Andrzeja Apostoła w Zgłobniu*, „Rocznik Kolbuszowski” 2014, t. XIV, s. 305–319.

Wacław H. Sierakowski troszczył się również o „zaplecze mieszkalne” dla kolejnych ordynariuszy w przemyskiej diecezji, warunki bytowe dla zakonników czy wreszcie organizację seminarium duchownego w Brzozowie, o czym traktuje tekst księdza Jana Rąba¹⁸. Do tej tematyki nawiązuje niepublikowana rozprawa doktorska o uposażeniu parafii rzymskokatolickich w diecezji przemyskiej autorstwa Marcina Kowalskiego¹⁹. Przez kilkanaście lat pełnienia przez Sierakowskiego posługi biskupiej w diecezji przemyskiej zwiększyła się również liczba koronacji obrazów na podległym mu terenie²⁰, zostało przez niego powołanych kilka komisji w związku z kultem obrazów, m.in. Matki Bożej w Tuligłowach w latach 1745–1747 r.²¹ czy Wielkich Oczach w 1747 r.²² Tuż przed ingresem na godność arcybiskupa lwowskiego w 1760 r. z inicjatywy Sierakowskiego doszło do utworzenia domu dla zasłużonych i chorych kapłanów diecezji przemyskiej, który znalazł swoje miejsce w istniejącym od XV w. szpitalu przy kościele pw. św. Rocha w Przemyśle²³. W tym samym roku z inicjatywy biskupa powstało seminarium w Brzozowie, mieście

18 J. Rąb, *Dom księży misjonarzy i seminarium diecezjalne w Brzozowie 1760–1783*, „Nasza Przyszłość” 1988, t. LXX, s. 5–29.

19 M. Kowalski, *Uposażenie parafii w rzymskokatolickiej diecezji przemyskiej w XVIII wieku*, Lublin 2017, mps [rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem dr hab. Dariusza Kupisza w Zakładzie Historii XVI–XVIII wieku Instytutu Historii UMCS]. Autor korzystał z wizytacji W.H. Sierakowskiego. Por. też idem, *Przyczynek do uposażenia materialnego bractw religijnych na obszarze rzymskokatolickiej diecezji przemyskiej XVIII wieku w świetle wizytacji biskupiej Wacława Hieronima Sierakowskiego*, [w:] *Bractwa religijne w średniowieczu i w okresie nowożytnym (do końca XVIII wieku)*, red. D. Burdzy, B. Wojciechowska, Kielce 2014, s. 259–269.

20 S. Wilk, *Pokrywasz Przemyśl, wraz Polską Koronę, przez swą obronę... XVIII-wieczne godzinki ku czci Niepokalanie Poczętej Najświętszej Maryi Panny z kościoła przemyskich franciszkanów*, „Premisla Christiana” 2018/2019, t. XVIII, s. 151–162.

21 A. Gąsior, J. Królikowski, *Gratiosa imago Beatissimae Mariae, in ecclesia parochiali tuligłowiensi. Akta komisji powołanej do kanonicznego zbadania łask – 1747*, „Premisla Christiana” 2018/2019, t. XVIII, s. 105–149.

22 H. Borcz, *Początki parafii pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Mikołaja Biskupa w Majdanie Sieniawskim (Dobropolu) w okresie staropolskim (1714–1772)*, „Premisla Christiana” 2014/2015, t. XVI, s. 292.

23 Idem, *Fundacja szpitala dla wysłużonych i chorych kapłanów w Przemyśle w roku 1760 przez biskupa przemyskiego, nominata arcybiskupa lwowskiego Wacława Hieronima Sierakowskiego*, „Premisla Christiana” 2018/2019, t. XVIII, s. 163–176. Artykuł ten, co zaznaczył ksiądz H. Borcz, był już przez niego wcześniej opublikowany w „Studiach Pastoralnych” 2014, t.X, s. 217–229.

w dawnej ziemi sanockiej, prowadzone przez księży misjonarzy. Niewątpliwie ogromną zasługą ordynariusza było również znaczące zwiększenie liczby parafii w diecezji²⁴.

O ile administrowanie diecezją i dbałość o żywotne interesy Kościoła katolickiego są zdecydowanie pozytywnie oceniane przez historyków, o tyle nieco gorzej postrzega się zdolności Sierakowskiego do prowadzenia dialogu z innymi wyznaniem chrześcijańskimi, m.in. z grekokatolikami. Sierakowski, zdaniem Doroty Weredy, dążył do utrzymania swobody przechodzenia z obrządku greckiego na łaciński, co miało, w jej opinii, wzmacniać polską rację stanu (*sic!*)²⁵. Z drugiej jednak strony podkreślano również dość aktywny udział Sierakowskiego we wspólnych katolicko-unickich uroczystościach²⁶. Władysław Konopczyński surowo ocenił działalność oświatową W.H. Sierakowskiego i jego ścisłą współpracę z jezuitami lwowskimi, niechętnymi innym zakonom (pijarom)²⁷. Biskup był jednocześnie typowym człowiekiem „swojej epoki” i jak inni ówcześni hierarchowie, podzielał wiarę oraz obawy przed różnego rodzaju czarodziejskimi praktykami. Zalecał m.in. odprawianie egzorcyzmów nad bydłem zgromadzonym w jednym miejscu, co miało uchronić zwierzęta przed zarazą i szczegółowo to opisał w swoim dziełku zatytułowanym *Pobudka i sposób do przebłagania Boskiego Majestatu w ucisku powietrza na bydło*, wydanym w 1749 r.²⁸

Wiemy również, że biskup zalecał, szczególnie zakonom, dbałość o biblioteki i archiwa klasztorne²⁹, a przy tym bardzo ostrożnie

24 W. Müller, *Organizacja terytorialna diecezji przemyskiej w okresie przedrozbiorowym (1375–1772)*, „Nasza Przeszłość” 1976, t. XLVI, s. 38–39.

25 D. Wereda, *Biskupi unickiej metropolii kijowskiej w XVIII wieku*, Siedlce–Lublin 2013, s. 203.

26 *Ibidem*, s. 90. H.W. Sierakowski wziął udział w ingresie biskupa koadiutora lwowskiego obrządku grekokatolickiego Ludwika Leona Szeptyckiego w 1764 r.

27 W. Konopczyński, *Stanisław Konarski*, wyd. 2, Kraków–Warszawa 2016, s. 139, 244–245.

28 J. Wijaczka, *Kościół wobec czarów w Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku (na tle europejskim)*, Warszawa 2016, s. 166.

29 J. Gwioździk, *Kultura pisma i książki w żeńskich klasztorach dawnej Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku*, Katowice 2015, s. 101.

podchodził do popularyzacji czytania ksiąg Starego Testamentu, obawiając się błędnej interpretacji zawartych tam nauk przez nieprzygotowanych do tego pod względem teologicznym wiernych³⁰. Przykładał dużą wagę do tzw. nauki praktycznej. Gdy w 1744 r. wydał dekret reformacyjny dla seminarium przemyskiego, określił w nim zarówno czas trwania nauki (dwa lata), jak i program nauczania, który nie był zbyt rozbudowany, a raczej nastawiony na naukę praktycznych umiejętności potrzebnych w codziennej posłudze kapłańskiej³¹.

Na osobne omówienie zasługuje dorobek historiografii odnoszący się do przedsięwzięć budowlanych realizowanych zarówno z inicjatywy Sierakowskiego, jak też i tych objętych jego patronatem. Na potrzebę dokładnego opracowania tego tematu zwracał już uwagę kilkanaście lat temu Jerzy T. Petrus, stawiając W.H. Sierakowskiego w rzędzie najbardziej zasłużonych ordynariuszy (przede wszystkim w archidiecezji lwowskiej), dzięki którego staraniom powstało wiele kościołów oraz dzieł sztuki: obrazów czy rzeźb. Niezaprzeczalną zasługą Sierakowskiego była również restauracja archikatedry lwowskiej w latach 1765–1780. Co prawda inicjatywa ta nie spotkała się z uznaniem dziewiętnastowiecznych lwowskich historyków sztuki, zarzucających arcybiskupowi bezpowrotne zniszczenie wielu cennych zabytków gotyckich, jednak pamiętać należy, iż Sierakowski uchronił świątynię przed zupełną dewastacją. Z kolei zmysł artystyczny uwidaczniający się w jego pasji kolekcjonerskiej nie był nadzwyczajny: „galeria [obrazów – A.P.] abpa Sierakowskiego jawi się jako typowy zbiór staropolski. Jej twórca był niewątpliwie bardziej miłośnikiem, niż znawcą malarstwa, który czerpał radość z gromadzenia płócien, mniej uwagi przywiązując do ich wartości artystycznej”³².

³⁰ *Ibidem*, s. 100.

³¹ J. Wijaczka, *op. cit.*, s. 172.

³² J.T. Petrus, *Wacław Hieronim Sierakowski, arcybiskup lwowski. Materiały do monografii mecenasa i kolekcjonera*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku*, t. VI (*Fundator i dzieło w sztuce nowożytnej*), cz. 1, red. J. Lileyko, I. Rolska-Boruch, Lublin 2005, s. 153.

Z inicjatyw budowlanych biskupa przemyskiego, a potem arcybiskupa lwowskiego warto wymienić budowę kościoła parafialnego w Dobromilu, który został konsekrowany przez Sierakowskiego podczas jego drugiej wizytacji w 1753 r.³³, oraz pałacu w Radymnie – mieście będącym własnością biskupów przemyskich³⁴. Sporo zawdzięcza Sierakowskiemu Brzozów będący jedną z rezydencji biskupów przemyskich. Parafia brzozowska była pierwszą erygowaną przez Sierakowskiego w diecezji przemyskiej³⁵. W Brzozowie biskup dokończył budowę kolegiaty pw. Przemienienia Pańskiego i ufundował w niej kaplicę pw. św. Wincentego a Paulo. Sprowadził też do Brzozowa misjonarzy, a na początku 1746 r. utworzył dekanat brzozowski obejmujący 14 parafii³⁶. Dzięki badaniom źródłowym, prowadzonym m.in. przez Andrzeja Betleja, wiemy również sporo o architektach będących na usługach W.H. Sierakowskiego, np. o Walentym Haltmanie³⁷. O najważniejszych malarzach tworzących dla biskupa (Łukaszu Orłowskim, Antonio Tavello, Józefie Chojnickim czy Hiacyncie Oleksińskim) sporo pisał w swoim tekście J.T. Petrus³⁸.

33 P. Krasny, *Renesansowy kościół w Dobromilu i jego związki z architekturą mazowiecką*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1995, t. LVII, nr 3–4, s. 272.

34 M. Proksa, M. Zub, *Rezydencja i zaplecze gospodarcze w dobrach biskupów przemyskich ob. łac. w Radymnie w świetle XVIII-wiecznych opisów inwentarzowych*, „Czasopismo Inżynierii Lądowej, Środowiska i Architektury” 2017, t. XXIV (3/11/17), z. 64, s. 285–292; M. Zub, *Drewniana rezydencja rzymskokatolickich hierarchów przemyskich w świetle opisu Wacława Hieronima Sierakowskiego*, [w:] *Badania archeologiczne w zespołach sakralnych w Karpatach*, red. J. Gancarski, Krosno 2016, s. 321–347. Autorka dokonała edycji części nie tyle inwentarza, co sugeruje w tytule, ile lustracji dób stołowych biskupstwa przemyskiego z 1743 r. przechowywanej w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, uzupełnionej o fragmenty księgi lustracji Radymna przechowywanej w Muzeum w Jarosławiu Kamienicy Orsettich. Edycja jednak została sporządzona bez uwzględnienia podstawowych wymagań wydawania historycznych tekstów źródłowych.

35 S. Zych, *Parafia zamkowa w Rzeszowie...*, s. 39.

36 J. Cetnarowicz, S. Cyparski, G. Kubal, M. Podkul, Z. Sobota, *Ziemia brzozowska. Przewodnik po przestrzeni i czasie*, Brzozów 2020, s. 23, 27.

37 A. Betlej, „Z chłopca Pan...” architekt. *Wiadomości źródłowe na temat działalności Walentego Haltmana, architekta biskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego*, [w:] *Sztuka kresów wschodnich*, t. VI, red. A. Betlej, P. Krasny, Kraków 2006, s. 155–161.

38 J.T. Petrus, *op. cit.*, s. 147–149.

Ten, z konieczności, pobieżny przegląd najważniejszych pozycji z literatury odnoszącej się do działalności Sierakowskiego jako duchownego, pozwala stwierdzić, że ta część jego życia jest w miarę dobrze opracowana. Nie oznacza to oczywiście, że nie istnieje potrzeba napisania nowego, gruntownego studium w oparciu o szeroką bazę źródłową i uzupełniającego ustalenia księdza J. Atamana. Pozwoliłoby to w sposób syntetyczny ukazać raz jeszcze Sierakowskiego jako duchownego, ordynariusza diecezji kamienieckiej, przemyskiej, wreszcie arcybiskupa lwowskiego.

Nadal niestety niewiele wiemy o Wacławie Hieronimie Sierakowskim jako polityku czasów Augusta III Wettyna i Stanisława Augusta Poniatowskiego. Biskup znalazł swoje miejsce na kartach *Polskiego słownika biograficznego*, w biogramie autorstwa Elżbiety Burdy, która, jak dotąd, zwróciła największą uwagę na sferę publicznej działalności Sierakowskiego³⁹. Nie deprecjonując absolutnie biografii autorstwa Atamana, można bez przesady stwierdzić, że biogram pióra E. Burdy jest obecnie najbardziej całościowym kompendium wiedzy, choć jedynie w ujęciu słownikowym, życia i działalności W.H. Sierakowskiego. Co prawda jego postać zawsze pojawiała się w monografiach odnoszących się do panowania Augusta III czy Stanisława Augusta Poniatowskiego, m.in. w narracji na temat wydarzeń politycznych, szczególnie w latach panowania Augusta III, np. podczas sejmiku grodzieńskiego w 1744 r., kiedy to dopominał się o aukcję wojska⁴⁰. Oceniano go jako polityka dość dobrze orientującego się w położeniu międzynarodowym Rzeczypospolitej polsko-litewskiej w momencie coraz większego ograniczania suwerenności na arenie ogólnoeuropejskiej⁴¹.

³⁹ E. Burda, *Sierakowski Wacław Hieronim z Bogusławic*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXXVII, Warszawa–Kraków 1996–1997, s. 306–313 (tam wykaz starszej literatury).

⁴⁰ Z. Zielińska, *Walka „Familii” o reformę Rzeczypospolitej 1743–1752*, Warszawa 1983, s. 114, 123–124.

⁴¹ *Ibidem*, s. 119–120. Zielińska korzystała z drukowanego votum, które Sierakowski wygłosił na sejmie w 1744 r. i które znalazło się w edycji Mieczysława Skibińskiego. Por. *Mowa W. Sierakowskiego, biskupa przemyskiego, Grodno 19 paźdz. 1744*, [w:] M. Skibiński, *Europa a Polska w dobie wojny o sukcesję austriacką w latach 1740–1745*, t. II (*Dokumenty*), Kraków 1912, s. 279–282.

Bardzo interesującym zagadnieniem, wymagającym z pewnością odrębnego opracowania, byłoby prześledzenie kontaktów W.H. Sierakowskiego z elitą polityczną Rzeczypospolitej oraz jego działalności na rzecz rodziny i najbliższego kręgu współpracowników. Problem ten zasygnalizowała ponad 22 lata temu Maria Czeppe, wspominając o dużej skuteczności biskupa w załatwianiu różnych spraw dla swojej rodziny, co z pewnością ułatwiały mu dobre kontakty z Heinrichem von Brühlem (1700–1763) – faworytem Augusta III i jego najbardziej zaufanym ministrem⁴². Katarzyna Kuras z kolei zaliczyła W.H. Sierakowskiego do grona „affidowanych” przy „Familii” (głównie przy wojewodzie ruskim Auguście Aleksandrze Czartoryskim)⁴³.

Źródeł pomocnych w analizie publicznej/świeckiej działalności Wacława Hieronima Sierakowskiego jest sporo, o czym może świadczyć fakt bardzo rzadkiego wykorzystywania materiałów zgromadzonych w rodzinnym archiwum, tzw. Archiwum Sierakowskich z Waplewa (ob. Waplewo Wielkie), przechowywanym w Archiwum Państwowym w Gdańsku⁴⁴.

Listy będące przedmiotem edycji pochodzą z lat 1742–1759. Pierwszy z nich pisany był przez W.H. Sierakowskiego jeszcze w czasie sprawowania przez niego godności biskupa kamienieckiego. Adresatami listów są Heinrich von Brühl (osiem listów) oraz sam monarcha (dwa listy). W zbiorze zachował się również list Augusta III do W.H. Sierakowskiego ze stycznia 1759 r. Z oczywistych względów został on również włączony do edycji.

Korespondencja ta, dotąd niewykorzystywana przez polskich historyków, przechowywana jest w Saskim Głównym Archiwum Państwowym w Dreźnie (Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden)

⁴² M. Czeppe, *Kamaryla Pana z Dukli. Kształtowanie się obozu politycznego Jerzego Augusta Mniszcha 1750–1763*, Warszawa 1998, s. 247.

⁴³ K. Kuras, *Współprawnicy i klienci Augusta A. Czartoryskiego w czasach saskich*, Kraków 2010, s. 90, 249.

⁴⁴ Na ten fakt zwróciła uwagę E. Burda, która pisząc biogram W.H. Sierakowskiego, wspomniała m.in. o 350 listach biskupa z lat 1738–1772, adresowanych do jego brata Romana Sierakowskiego, podstarościego i sędziego grodzkiego krakowskiego w latach 1744–1768 oraz chorążego krakowskiego w latach 1744–1779. Por. E. Burda, *op. cit.*, s. 314.

w zespole Tajnego Gabinetu („Geheimes Kabinett”). Treść listów nie jest szczególnie zaskakująca dla historyka zajmującego się epoką saską i mającego pewne rozeznanie w schematach treściowych ówczesnej korespondencji magnackiej. Wacław Hieronim Sierakowski pisał o sprawach wewnętrznych Rzeczypospolitej, m.in. dziękując za wyznaczenie go jako członka komisji do ekonomii samborskiej, mimo iż, jak sam zauważył, miał nikłe kompetencje do zajmowania się tymi sprawami. Podobnie jak i inni politycy, korzystał z pośrednictwa Brühla w staraniach o uzyskanie kasztelanii wojnickiej dla swojego brata Romana Sierakowskiego, które zakończyły się niepowodzeniem. Nie udało mu się również uzyskać na przełomie 1758/1759 r. nominacji na biskupstwo krakowskie po śmierci Andrzeja Stanisława Załuskiego. W tym przypadku August III grzecznie odmówił prośbie Sierakowskiego, zapewniając go jednocześnie, że zachowa jego osobę we wdzięcznej pamięci. Przekonał się o tym ordynariusz przemyski, uzyskując dwa lata później nominację na arcybiskupa lwowskiego. Do kwestii międzynarodowych Sierakowski odnosił się pisząc o działaniach wojennych podczas drugiej wojny śląskiej (1744–1745), podkreślając znaczenie podpisanego 26 grudnia 1745 r. pokoju w Dreźnie dla uspokojenia sytuacji w Saksonii. Co ciekawe, biskup przemyski wspierał (przynajmniej werbalnie) ambicje Augusta III zdobycia korony cesarskiej. Być może była to jedynie forma przypodobania się monarsze, bo jak wiemy „cesarskie marzenia” króla polskiego traktować możemy w kategoriach mrzonki.

W korespondencji Sierakowskiego uderza niewątpliwie ton jego wypowiedzi skierowanych do władcy i do Brühla. O ile w stosunku do Augusta III nie dziwi używanie fraz i zwrotów wiernopoddańczych, co było zgodne ze zwyczajem epoki i stanowiło w pewnym stopniu konwencję przestrzeganą w kontaktach z monarchą, o tyle w stosunku do pierwszego ministra może dziwić służalczy wręcz ton, jakim posługiwał się biskup. Być może w ten sposób chciał podkreślić przywiązanie do dworu, być może też liczył na konkretne korzyści wpływające z utrzymania ścisłych stosunków z pierwszym ministrem.

W edycji zdecydowano się na pełne tłumaczenie korespondencji z języka francuskiego na język polski, przy jednoczesnym

uwspółcześnieniu zapisu francuskiego. W polskim tłumaczeniu uzupełniono przypisy objaśniające pojawiające się w tekstach osoby oraz nazwy geograficzne.

Aneks źródłowy

I. Oryg.: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett,
loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18.
Jahrhundert”, k. 5–6.

Wacław Hieronim Sierakowski, biskup kamieniecki
do Heinricha von Brühla

Czarnokozińce⁴⁵, 20 maja 1742 r.

[k. 5]

Monseigneur,

J'ai reçu la lettre de M<onsei>g<neu>r l'abbé Dembowski, nommé à l'Évêché de Kamieniec du 2 du présent [mois] dans laquelle, comme il me marque, que Votre Excellence dans un discours qu'Elle a eu avec Luy touchant les affaires de l'Économie de Sambor a agréé son élection de ma personne pour servir Sa Majesté le Roi mon Maître dans une commission pour cette économie. J'ai suis extrêmement surpris et honteux que n'ayant ni autant de capacité ni autant de mérite, je suis digne de ce crédit auprès de V<otre> E<xcellence>. Je la remercie infiniment de cette bonté que V<otre> E<xcellence> par la seule générosité me temoigne, et je Luy en aurai la plus sincère et la plus humble obligation à jamais. Mais pour ce que regarde l'affaire de la commission, que M<onsei>g<neu>r l'abbé Dembowski me propose, je ne sais pas que répondre, et à quoi me resoudre. J'avoue ingénument le peu de capacité, que j'ai je crains [k. 5v] de pouvoir servir Sa Majesté dignement dans une affaire que peut-être Luy sera à cœur, d'ailleurs j'ai un grand désir d'obéir à tous les ordres de Sa Majesté même les plus difficiles afin que

⁴⁵ Miasto w województwie podolskim nad Zbruczem położone około 22 km na zachód od Kamieńca Podolskiego. Jedna z rezydencji biskupów kamienieckich.

par là, je puisse donner des preuves les plus évidentes de ma fidélité et de l'attachement le plus sincère que j'ai pour le service de Sa Majesté. S'il plaira à Sa Majesté de me charger des ses ordres, avec tout mon honneur je ne veux pas refuser le travail et toute l'attention possible de les exécuter. Je prends seulement le hardiesse de supplier V<otre> E<xcellence> de me donner une information et instruction la plus exacte dont je me puisse acquiescer avec l'exactitude et en me recommandant à la continuation de la bonté et protection de V<otre> E<xcellence> j'ai l'honneur [k. 6] d'être avec le plus profond respect.

Monseigneur. De Votre Excellence, Le très humble et le très obéissant serviteur

Venceslas Sierakowski, Évêque de Kam<ieniec>.

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 5v]

Mości Panie,

Otrzymałem list od Mości Pana, ojca Dembowskiego, nominowanego na biskupstwo kamienieckie z tegoż 2 [dnia] obecnego [miesiąca]⁴⁶, w którym, jako mi pisze, Wasza Ekscelencja w rozmowie, którą z nim odbył odnośnie do spraw ekonomii samborskiej⁴⁷, zgodził się na wybór mojej osoby do służby Jego Wysockości Królowi, memu Panu, w komisji [powołanej] dla [spraw] tejże ekonomii. Jestem niesłychanie zdumiony i zawstydzony, iż nie mając ani wystarczających zdolności, ani dość zasług, stałem się w oczach Waszej Ekscelencji godny takiego zaufania. Dziękuję niezmiernie za dobroć, którą Wasza Ekscelencja mi okazuje,

46 Mikołaj Dembowski (ok. 1680–1757) – biskup kamieniecki w latach 1742–1757. Dnia 1 XI 1741 r. otrzymał w Dreźnie nominację na biskupa kamienieckiego, a 7 X 1742 r. został wyświęcony na metropolitę kamienieckiego przez swojego brata Antoniego Sebastiana Dembowskiego (1682–1763), regenta kancelarii koronnej (do 1730) i referendarza koronnego (1730–1735), późniejszego biskupa płockiego (1737–1752) i kujawskiego (1752–1763).

47 Ekonomia samborska – dobra należące do tzw. stołu królewskiego, z którego dochody służyły do utrzymania monarchy, jego rodziny oraz dworu królewskiego. Ekonomia samborska położona była w województwie ruskim, a w jej skład wchodziły m.in. takie miasta, jak Sambor (stolica ekonomii), Stary Sambor i Stara Sól.

zachowując Go we wszystkim wciąż w najszczerzej i najpokorniejszej wdzięczności. Co zaś się tyczy sprawy komisji, którą Mości Pan, ojciec Dembowski mi proponuje, [to] nie wiem, co [winienem] odpowiedzieć i co zdecydować. Przyznaję, iż posiadam nikłe zdolności, toteż żywię obawę [k. 5v], czy godnie [zdołam] służyć Jego Wysokości w sprawie, która, jako mniemam, będzie mu leżeć na sercu, choć z wielką ochotą okażę powolność wszelkim rozkazom Jego Wysokości, nawet tym najtrudniejszym, aby tym sposobem złożyć wszelkie możliwe dowody mej wierności i najszczerzego przywiązania, służąc Jego Wysokości. Jeśli Jego Wysokość zechce przekazać mi swoje rozkazy, [to] klę się na honor, iż nie będę szczędził trudu i wszelkiego możliwego starania, by je wykonać. Ośmielam się jedynie prosić Waszą Ekszelencję, by udzielił mi najdokładniejszych informacji i najściślejszych instrukcji, z których zdołałbym się dokładnie wywiązać, a zwracając się [z prośbą] o dalszą życzliwość i protekcję Waszej Ekszelencji, mam zaszczyt [k. 6] zapewnić o moim najgłębszym [dla Niego] poważaniu.

Mości Panie, Waszej Ekszelencji Najpokorniejszy i najpowsolniejszy sługa,

Wacław Sierakowski, biskup kam<ieniecki>.

II. Oryg.: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett, loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18. Jahrhundert”, k. 7-7v.

Wacław Hieronim Sierakowski, biskup przemyski
do Heinricha von Brühla

Brzozów⁴⁸, 9 listopada 1745 r.

[k. 7]

Monseigneur,

C'est beaucoup de hardiesse pour moi, que n'ayant peine des mérites pour moi dans la bonté de Votre Excellence, j'ose de rechercher ses grâces pour les autres. Mais en est la cause le Coeur

⁴⁸ Miasto położone w ziemi sanockiej, 21 km na północny zachód od Sanoka. Jedna z rezydencji biskupów przemyskich.

genereux de V<otre> E<xcellence> qui même sans les mérites me met l'honneur de sa bienveillance. C'est donc dans cette confiance que je me donne l'honneur de recommander à la haute protection de Votre Excellence Monsieur Rozwadowski, ^aEnseigne^a de Halicz et Juge Deputé au présent Tribunal du Royame et qui a l'honneur d'être nonce à Sa Majesté le Roi notre Maître de la part de ce Tribunal. Il aura, Monseigneur quelques revenus aux grâces de V<otre> E<xcellence> pour obtenir par son entreprise celles de Sa Majesté comme Luy même scaura mieux s'expliquer en Personne. Faites Luy, Monseigneur sentir les effets de Votre efficace protection. C'est un Cavalier très distingué dans les Palatinats de Russie [et] Votre Excellence pourra toujours bien compter sur sa parfaite [k. 7v] reconnaissance et en faire bon usage en tous les cas qu'Elle s'en voudra prévaloir, et moi j'espère que je n'aurai pas la honte de Luy avoir recommandé un Sujet digne du respect et de la bonté de V[otre] E[xcellence] à laquelle j'ose aussi ressouvenir très humblement moi-même et ma Famille et protester, que j'ai l'honneur d'être avec le plus profond respect.

Monseigneur. De Votre Excellence. Le très humble et très obéissant serviteur

Venceslas Sierakowski, Évêque de Premislie.

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 7]

Mości Panie,

Jakże wielka jest moja zuchwałość, iż nie mając własnych zasług, ośmielać się dopraszać łask dla innych. Jednakże szlachetne serce W<aszej> E<kscelencji> czyni mi ten zaszczyt, iż nawet bez zasług, daje dowody swojej życzliwości. Żywiąc zatem taką nadzieję, mam zaszczyt polecić wysokiej protekcji W<aszej> E<kscelencji> Pana Rozwadowskiego, chorążego halickiego

a-a Nadpisane, u dołu przekreślone słowo „stolnik”.

i deputata do obecnego Trybunału Koronnego⁴⁹, który od tegoż Trybunału ma zaszczyt być posłem do Jego Wysokości Króla, Naszego Pana. Będzie on miał, Mości Panie, kilka próśb o łaskę W<aszej> E<kscelencji>, by uzyskać za jego pośrednictwem łaski Jego Wysokości, jak sam osobiście najlepiej zdoła to wyłuszczyć. Zechciej mu, Mości Panie, dać odczuć rezultaty Jego skutecznej protekcji. To wielce poważany szlachcic w województwie ruskim [i] Wasza Ekscelencja zawsze będzie mógł liczyć na jego największą [k. 7v] wdzięczność i uczynić z niej dobry użytek we wszelkich możliwych okazjach, ja zaś żywię nadzieję, iż nie będę odczuwał wstydu z zarekomendowania poddanego godnego poważania i życzliwości W<aszej> E<kscelencji>, do której ośmielał się również wielce pokornie odwołać sam wraz z moją rodziną, mając zaszczyt zapewnić o moim najgłębszym [dla Niego] poważaniu.

Mości Panie, Waszej Ekscelencji Najpokorniejszy i najpowolniejszy sługa,

Wacław Sierakowski, biskup przemyski.

III. Oryg.: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett, loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18. Jahrhundert”, k. 8.

Wacław Hieronim Sierakowski, biskup przemyski do Heinricha von Brühla

Brzozów, 9 listopada 1745 r.

[k. 8]

Monseigneur,

Ayant l'honneur de répondre à la très gracieuse Lettre de Sa Majesté le Roi Notre Maître, je me donne celui de supplier très humblement la Bonté de Votre Excellence, de se vouloir bien charger, de jeter aux Pieds de Sa Majesté, avec la réponse aussi

⁴⁹ Antoni Rozwadowski (1697–1772) – chorąży halicki w latach 1744–1746. Był również deputatem Trybunału Koronnego kadencji 1745–1746.

ma même Personne, et de l'assurer que j'aurai toujours une application particulière, d'observer et d'exécuter les ordres Royaux, et non seulement de temoigner moi-même mon fidel attachement, que je dois à la Personne sacrée de Sa Majesté, et zèle pour *tout* ce qu'il la regarde, mais je tacherai d'inspirer les mêmes sentiments à tous mes concitoyens, comme je le fais dans toutes les occasions qui se présentent. Du reste, Monseigneur je ne cesse pas de recommander aux grâces de V<otre> E<xcellence> et à Sa protection ma Personne et toute ma Famille en l'assurant, que je suis avec le plus profond respect.

Monseigneur. De Votre Excellence, Le très humble et très obéissant serviteur

Vencelas Sierakowski, Évêque de Prem[islie]

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 8]

Mości Panie,

Zaszczyt był to dla mnie, że mogłem odpowiedzieć na wielce łaskawy list Jego Wysokości Króla, Naszego Pana, pozwałam sobie zatem wielce pokornie odnieść się do łaskowości Waszej Ekscelencji, pragnąc zadeklarować, iż u Stóp Jego Wysokości składam, prócz odpowiedzi, własną mą Osobę i zapewnić go, iż zawsze będę szczególnie starał się przestrzegać i wykonywać Królewskie rozkazy, nie tylko dając świadectwo mego własnego, wiernego przywiązania, należnego świętej Osobie Jego Wysokości, oraz [wykazując] gorliwość wobec wszystkiego, co jej dotyczy, lecz [i] starając się wzbudzić te same sentymenty u wszystkich moich współobywateli, co czynię przy wszystkich sposobnych ku temu okazjach. Poza tym, Mości Panie, nie zaprzestaję polecać łaskowości W<aszej> E<kscelencji> i jego protekcji mą osobę i całą mą rodzinę, zapewniając Go o moim najgłębszym [dla Niego] poważaniu.

a-a Nadpisane.

Mości Panie, Waszej Ekscelencji, najpokorniejszy i najpowsze-
wniejszy sługa,

Wacław Sierakowski, biskup przemyski.

**IV. Oryg.: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett,
loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18.
Jahrhundert”, k. 9–10v.**

Wacław Hieronim Sierakowski, biskup przemyski
do Augusta III Wettyna

Brzozów, 9 listopada 1745 r.

[k. 9]

Sire,

C'est avec la plus grande soumission et le plus profond respect, que j'ai eu le bonheur la très gracieuse Lettre de Votre Majesté du 16 Septembre. Laquelle, comme m'a porté trop de confusion, à cause le mon indignité pour des si hautes faveurs de Votre Majesté, ainsi je n'oserois pas d'y répondre, si cette même incomparable grâce et bonté Royale, qui m'a fait ce grand honneur ne m'animait et donnait la force à ma faiblesse d'en jeter aux gracieux Pieds de Votre Majesté les très humbles remerciements.

Sire, dès le moment, qu'il a plu à la Providence Divine de pourvoir notre Patrie d'un Roi aussi juste, bon, pitieux, clement, sage, gracieux, grand et incomparable dans toutes les vertus Royales, qui éclatent si éminemment dans la Personne Saccée de Votre Majesté et qui nous La font envier à toutes les Peuples des autres Nations, Votre Majesté a tellement possédé les Cœurs des ses Fidels Sujets, que tous également d'une commune voix prient toujours la Majesté Divine et ne cessent pas de le faire jusqu'à présent pourqu'il Luy plaise de conserver Votre Majesté le plus long temps, de prosperer Son Regne et comme il est impossible de l'éterniser, au moins luy donner la plus grande durée pour le bonheur et consolation du Peuple de Votre Majesté. Et malgré le grand désir, que nous avons pour la plus sublime [k. 9v] prospérité de Votre Majesté, (digne de

porter sur Sa Tête non seulement la Couronne d'un Empire, mais gouverner même tout l'Univers) et pour l'heureux avancement des intérêts de Votre Majesté et de toute Sa Royale Maison, nous étions dans une certaine consternation et la juste crainte, qu'il ne fût plu à Votre Majesté par son elevation au Trône Imperiale (au quel justement Elle a été par toutes les Cours et par les vœux de la genereuse Nation Germanique sollicitée et recherchée) de laisser Orpheline notre Republique. Grâce à Dieu Sire, qu'il à inspiré à Votre Majesté, cette rare mais glorieuse pour Elle heureuse pour Nous moderation. Grâce à Votre Majesté, qui a élu plutôt de preferer le penible gouvernement de notre Partie, que de monter un si haut Degré de la grande Dignité Imperiale. Par la reconnoissance de cette évidente marque de bonté du Cœur Paternel de Votre Majesté, qu'Elle a temoigné à Son Royaume, Nous devons redoubler Nos prières au Ciel afin qu'il nous conserve pour les plus longues années un Monarque si gracieux et souhaitable, et qu'il Luy augmente et à toute la Famille Royale les plus nombreuses benedictions. Nous devons aussi redoubler nos soins et toutes les applications imaginables et possibles, pour rendre par [k. 10] notre zèle, attachement, fidelité et l'obéissance la plus parfaite, douces et heureses les peines et travaux que Votre Majesté le donne pour nous faire heureux.

C'est pour cet effêt Sire et en commençant en ma Personne de faire, que j'ai l'honneur d'écrire au nom du Public, que je sens un très grand regrêt et mecontentement qu'il y a des Ennemis, qui offencer seulement de la droiture et Religion de Votre Majesté d'observer les Traités et dont Elle donne l'Exemple à l'Univers osent troubler son repos et predendent même jeter la mauvaise semence de la desunion et méfiance parmis les sujets de Votre Majesté dans ce Royaume; par un Manifeste que j'ai lu avec un extrême dépit et indignation. La justice et misericorde du bon Dieu ne permettra jamais que ces manœuvres aient leurs effet et progrès; au contraire, j'espère fort, que les Machines qu'on élève contre Votre Majesté et avec lesquelles on

tâche et se flatte de la mortifier, faira tomber sur la tête de ceux qui les preparent. De ^ama^a part, Sire, je ne manquerai pas de pousser mes indignes prières avec mon Brebis au Ciel de vouloir bien assister avec Sa Protection aux raisons de Votre Majesté contre Ses Ennemis et defendre Sa justice et innocence contre leurs injustes machinations et quelques [k. 10v] malicieux attaques. Cependant en preuve de ma fidelité, zèle et attachement, que je dois à Votre Majesté, j'aurai soin en tout lieu et temps de représenter à mes concitoyens les grands sentiments de la bonté, grâce et bienveillance, que Votre Majesté ne cesse de temoigner pour son fidel Peuple et de leurs inspirer ceux, qu'ils doivent avoir pour la defense de la Personne Sacrée de Votre Majesté, de son honneur et des ses interêts, qui doivent être toujours inseparables avec ceux de la Republique.

Enfin, permettez, Sire, de me recommander moi et ma Famille a Votre Royale protection et me dire.

Sire, De Votre Majesté Le très humble et très fidel Serviteur Venceslas Sierakowski, Évêque de Premislie.

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 9]

[Najjaśniejszy] Panie,

Z największym oddaniem i najgłębszym poważaniem [dowiedziałem się, iż] miałem szczęście otrzymać łaskawy list od Waszej Wysokości z 16 września. Ten zaś [list] wprowił mnie w niemałe zakłopotanie z tego powodu, iż czując się niegodny tak wielkich łask Waszej Wysokości, nie ośmieliłbym się nań także odpowiedzieć, gdyby ta sama, niezmierzona Królewska łaska i dobroć nie uczyniła mi tego zaszczytu, zachęcając mnie i dając mi [tę] siłę wobec mej słabości, bym złożył najpokorniejsze podziękowania u łaskawych Stóp Waszej Wysokości.

[Najjaśniejszy] Panie, od chwili, kiedy spodobało się Boskiej Opatrzności dać naszej Ojczyźnie Króla tak dobrego, miłosiernego,

a-a Nadpisane.

mądręgo, łaskawęgo, wielkiego i nieporównywalnego we wszystkich Królewskich cnotach, jaśniejącego w sposób tak wzniosły w Świętej Osobie Waszej Wysokości, której to zazdroszą nam wszelkie ludy z innych nacji, Wasza Wysokość tak posiadał serca Swoich wiernych poddanych, iż wszyscy wspólnym głosem jako wciąż błagali Boską Moc, tak i nie przestają to czynić aż do dziś, aby zechciała Ona zachować Waszą Wysokość jak najdłużej, pozwoliła Jego panowaniu rozkwitać, a choć niemożliwym jest zachowanie go na wieczność, to przynajmniej by dała mu jak największą długość dla szczęścia i pociechy ludu Waszej Wysokości. A pomimo wielkiej naszej chęci zachowania najwspanialej [k. 9v] dobrobytu Waszej Wysokości (nie tylko w godnym uwieńczeniu Jego Głowy koroną Cesarstwa, lecz nawet do rządzenia całym światem), i dla szczęśliwego postępu spraw Waszej Wysokości i całego jego Domu Królewskiego, pozostawaliśmy w pewnej konsternacji, żywiąc również uzasadnione obawy, czy nie spodobałoby się Waszej Wysokości przez jej objęcie tronu cesarskiego (do czego zaiste był On przez wszystkie Dwory i wszystkie głosy znakomitego Narodu Niemieckiego wzywany i zachęcany), pozostawienie naszej Rzeczypospolitej w sierotwie. Dzięki niech będą Panu Bogu, który podsunął Waszej Wysokości tę rzadką, lecz chwalebną dla Niego, a szczęśliwą dla nas zmianę. Dzięki niech będą Waszej Wysokości, który wybrał raczej, niż wolał, trudne rządzenie naszą Ojczyzną, niżli wspiąć się na jakże wysoki stopień wielkiej godności cesarskiej. Z wdzięczności za tę oczywistą oznakę dobroci Ojcowskiego Serca Waszej Wysokości, którą świadczy Swemu Królestwu, winniśmy podwoić nasze modlitwy do Niebios, aby zachowały nam na jak najdłuższe lata jakże łaskawego i pożądanego Monarchę, i aby mnożyły dla Niego i całej Rodziny Królewskiej jak najliczniejsze błogosławieństwa. Winniśmy także zdwoić starania i wszelkie możliwe działania, tak czyniąc, aby [k. 10] naszą najdoskonalszą gorliwością, przywiązaniem, wiernością i posłuszeństwem dodać osłody i szczęścia do trudów i prac, które Wasza Wysokość oddaje, by uczynić nas szczęśliwymi.

Dlatego też, [Najjaśniejszy] Panie, poczynając od mojej osoby, jako mającego zaszczyt pisać w publicznym imieniu, odczuwamy wielki żal i niezadowolenie z objawienia się nieprzyjaciół, którzy nie czyniąc nic innego, jak tylko uwłaczając prawości i Religii Waszej Wysokości oraz przestrzegania traktatów, z czego daje On przykład światu, ośmielają się oni zakłócać Jego odpoczynek, a nawet planują posiać złe ziarno podziału i nieufności w tym Królestwie wśród poddanych Waszej Wysokości; [a to] przez Manifest, który przeczytałem z ogromną niechęcią i oburzeniem. Boska sprawiedliwość i miłosierdzie nigdy nie dopuszczają, aby podobne konszachty dały skutek i [przyniosły] postęp; przeciwnie, żywię nadzieję, iż machinacje, czynione przeciwko Waszej Wysokości, którymi próbuje się lub ludzi się w Niego ugodzić, [same] doprowadzą do upadku tych, którzy je gotują. Z mej strony, [Najjaśniejszy] Panie, nie zaprzestam wraz z mą owczarnią niegodnych modlitw do Niebios, by z Ich wsparciem mieć udział w [triumfie] sprawy Waszej Wysokości nad Jego nieprzyjaciółmi i obrony Jego sprawiedliwości i niewinności wobec niesłusznych machinacji i pewnych złośliwych ataków. Tymczasem w dowód mej wierności, gorliwości i przywiązania, które winien jestem Waszej Wysokości, postaram się w każdym miejscu i czasie ukazywać moim współobywatelom wzniosłe sentymenty dobroci, łaski i życzliwości, które Wasza Wysokość nieustannie okazuje Swemu wiernemu ludowi, nakłaniając ku Niemu tych, których [poparcie] się należy dla obrony Świętej Osoby Waszej Wysokości, Jego honoru i spraw, które winny pozostawać zawsze nierozdzielnie związane z tymi Rzeczypospolitą.

Tymczasem niech mi będzie wolno polecić tym pismem sobie i mą rodzinę Waszej Królewskiej łaskawości.

[Najjaśniejszy] Panie, Waszej Wysokości, Najpokorniejszy i najwierniejszy sługa,

Wacław Sierakowski, biskup przemyski.

**V. Oryg.: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett,
loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18.
Jahrhundert”, k. 11–11v.**

Wacław Hieronim Sierakowski, biskup przemyski
do Augusta III Wettyna

Brzozów, 12 lutego 1746 r.

[k. 11]

Sire,

Les tristes nouvelles que nous recevions de l'inopinée invasion des États de Votre Majesté m'étaient toujours autant plus facheuses que cette guerre de la part des Ses Ennemis ne pouvant se fonder sur le titre de la justice semblait n'avoir que des prétextes, pour se venger de la grande droiture avec laquelle Votre Majesté s'était déterminée, de souffrir plutôt tous les événements de la guerre, que n'accomplir pas fidelement les engagements envers ses alliez.

Au premier moment de ces nouvelles Sire! Suivant l'exemple des tous les plus fidels Sujets de Votre Majesté, je poussaient mes vœux les plus sincères et les plus ardents au Ciel, qu'il Luy plût de benir les armes de Votre Majesté defendre sa cause et de La delivrer des peines, qu'un cas contraire Luy pouvait porter. Mais la Sagesse éternelle, que prend le plaisir de prouver par des petits traits d'affiction, les Cœurs, qui Luy sont chers, a bien élu de donner cette à Votre Majesté; certainement avec le dessein de L'en dedommager et recompenser les plus avantageusement par ses grâces et benedictions Divines les plus grandes et les plus éclatantes. Et moi de ma part je ne cesserai jamais de prier cette Bonté Divine qu'il Luy plaise d'y contenter la juste attente de Votre Majesté et les Vœux publics aussi bien que les miens.

Cependant, Sire! Me jettant aux Pieds de Votre Majesté j'ai l'honneur [k. 11v] de la féliciter au sujet de la Paix qu'Elle vient de conclure et au grand contentement que j'y ai, je joins mes les plus vives souhaits, qu'en reviennent les plus grandes

consolations à Votre Majesté, et les plus grands avantages à ses États hereditaires, pour les dedommager des pertes et ruines qu'ils ont souffert.

Pour ce qui regarde, Sire! Vos fidels sujets dans Notre Patrie, Votre Majesté, qui donne toujours des marques évidentes de sa Clemence Royale, et de son soin Paternel pour nous, vient ajouter une nouvelle grâce à Son Peuple zélé et impatient de revoir au plutôt son très gracieux Maître en nous promettant Son heureux retour aussitôt qu'Elle aura retabli les affaires des ses États. Je me donne l'honneur, Sire! d'en rendre grâces les plus humbles et les plus soumises à Votre Majesté au nom public et au mien, continuant mes prières à bon Dieu qu'il veuille par Sa miséricorde bien assister Votre Majesté et Luy donner l'effet le plus désiré et heureux pour Votre propre satisfaction, et pour le bien de Vos Sujets.

Enfin je prends la hardiesse de me recommander avec la plus grande soumission à la Grâce et protection Royale.

Sire. De Votre Majesté, Le très humble et très fidel serviteur
Venceslas Sierakowski, Évêque de Premislie.

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 11]

[Najjaśniejszy] Panie,

Smutne wieści, które otrzymywaliśmy o niespodziewanej inwazji na Państwa Waszej Wysokości, bywały dla mnie zawsze o tyle bardziej przykre, iż wojna ta, [prowadzona] przez Jego nieprzyjaciół⁵⁰, nie mogąc opierać się na fundamentach sprawiedliwości, wydaje się wysuwać jedynie preteksty, aby się zemścić za prawość, z jaką Wasza Wysokość zaanagażował się, by raczej znosić wszelkie przypadłości wojny, niżli nie wypełniać wiernie Swoich zobowiązań wobec Jego sojuszników.

Zaraz po otrzymaniu tych wieści, [Miłościwy] Panie, [podążając] za przykładem wszystkich najwierniejszych poddanych

⁵⁰ Mowa o armii pruskiej, przeciw której Sasi prowadzili działania wojenne przez cały 1745 r.

Waszej Wysokości, ślę do Niebios me najszczerze i najgorętsze prośby, aby zechciały One pobłogosławić wojska Waszej Wysokości, by obroniły Jego sprawę oraz uwolniły Go od trosk, które w przeciwnym wypadku mogłyby stać się Jego brzemieniem. Jednakże Mądrość Boża, która z lubością doświadcza serca, które są Jej drogie, małymi rysami zgryzoty, naznaczają zaiste podobną [rysą i] Waszą Wysokość; [a czynią tak] z pewnością w tym celu, aby jak najlepiej zrekompensować i wynagrodzić Go największymi i najznakomitszymi łaskami i błogosławieństwami Bożymi. Ja zaś z mej strony nigdy nie zaprzestamę prosić tę Bożą Dobroć, by zechciała spełnić słuszne oczekiwania Waszej Wysokości oraz wolę publiczną tak samo jak moją.

Jednakże, [Najjaśniejszy] Panie, padając do Stóp Waszej Wysokości, mam zaszczyt [k. 11v] podziękować Mu w sprawie pokoju, który właśnie zawarł⁵¹, [co stało się] z wielkim moim zadowoleniem, dołączając me najszczerze życzenia, by wypłynęła z tego jak największa pociecha dla Waszej Wysokości oraz jak największa korzyść dla Jego Państw dziedzicznych, rekompensując im poniesione straty i zniszczenia.

Co zaś się tyczy, [Najjaśniejszy] Panie, Twoich wiernych poddanych w naszej Ojczyźnie, to Wasza Wysokość, który zawsze okazuje oczywiste znamiona królewskiego miłosierdzia i Jego Ojcowskiej troski o nas, właśnie okazał nową łaskę Swojemu ludowi, który gorliwie i niecierpliwie pragnie jak najrychlej ujrzeć na nowo swojego Najłaskawszego Pana, obiecującego mu Swoją szczęśliwy powrót tak rychle, jak tylko załatwi sprawy Swoich Państw. Zaszczyt to dla mnie, że pozwalam sobie, [Najjaśniejszy] Panie, złożyć najpokorniejsze i najuniżeńsze podziękowania Waszej Wysokości w imieniu publicznym i swoim, modląc się

51 Mowa o pokoju drezdeńskim podpisanym 25 XII 1745 r. między Prusami, Cesarstwem i Saksonią, który kończył II wojnę śląską. Na mocy postanowień tego pokoju Fryderyk II Hohenzollern zatrzymał Śląsk, z wyjątkiem Księstwa Cieszyńskiego i Księstwa Opawskiego, a Franciszek I Lotaryński (mąż Marii Teresy Habsburg) został uznany cesarzem Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego. Saksonia musiała wypłacić Prusom ponad 1 mln talarów kontrybucji.

wciąż do Pana Boga, by zechciał On miłosiernie wspierać Waszą Wysokość, zapewniając Mu najbardziej pożądany i szczęśliwy skutek dla Jego własnej satysfakcji oraz dla dobra Jego poddanych.

Na koniec, ośmielam się polecić siebie najuniżeniej Królewskiej łaskawości i protekcji.

[Najjaśniejszy] Panie, Waszej Wysokości, Najpokorniejszy i najwierniejszy sługa,

Wacław Sierakowski, biskup przemyski.

**VI. Oryg.: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett,
loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18.
Jahrhundert”, k. 12–12v.**

Wacław Hieronim Sierakowski, biskup przemyski
do Heinricha von Brühla

Brzozów, 18 kwietnia 1746 r.

[k. 12]

Monseigneur,

La gracieuse réponse de Votre Excellence dont Elle m'a honoré du i[.]^a] passé me donnant de très grandes assurances de la haute grâce et protection Royale de Sa Majesté mon très gracieux Maître et de la bonté particulière de Votre Excellence avec la quelle Elle a bien voulu protéger mes très humbles demandes auprès de Sa Majesté, augmente les grandes obligations dont je suis toujours redevable à Votre Excellence. Je viens donc a Les Luy déclarer les plus solennellement avec le plus humble et le plus profond remerciement, assurant Votre Excellence, que je tacherai n'omettre jamais aucune occasion d'exécuter les gracieux ordres dont Elle vaudra me juger capable.

En attendant je me donne encore la hardiesse de me recommander à la continuation de la gracieuse bienveillance de Votre Excellence et m'écrire [k. 12v] avec la plus profonde vénération.

Monseigneur. De Votre Excellence, Le très humble et très obéissant Serviteur,

Venceslas Sierakowski, Évêque de Prem[islie].

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 12]

Mości Panie,

Łaskawa odpowiedź Waszej Ekscelencji, którą mnie zaszczycił w [...] przeszłości, usilnie zapewniając mnie co do Królewskiej najwyższej łaski i protekcji Jego Wysokości, Mego Najłaskawszego Pana, jak i co do szczególnej dobroci Waszej Ekscelencji, którą zechciał wspierać me najpokorniejsze prośby u Jego Wysokości, powiększa wielkie zobowiązania, które jestem wciąż winien Waszej Ekscelencji. Pragnę je zatem Jej najuroczyściej poświadczyć wraz z najpokorniejszymi i najgłębszymi podziękowaniami, zapewniając Waszą Ekscelencję, iż postaram się nie pominąć nigdy żadnej okazji, by wykonać łaskawe rozkazy, do [wykonania] których zechce mnie On za zdolnego uznać.

Tymczasem ośmielałam się znowu polecić tym pismem dalszej, łaskawej życzliwości Waszej Ekscelencji, [k. 12v] zapewniając o najgłębszym [dla Niego] poważaniu.

Mości Pana, Waszej Ekscelencji, Najpokorniejszy i najpowolniejszy Sługa,

Wacław Sierakowski, biskup przemyski.

VII. Oryg.: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett, loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18. Jahrhundert”, k. 13–14v.

Wacław Hieronim Sierakowski, biskup przemyski
do Heinricha von Brühla

Brzozów, 13 grudnia 1746 r.

[k. 13]

Monseigneur,

Si la guerre qui durait en Allemagne, et qui depuis sans aucune juste cause inquietait les États de la Sa Majesté, notre très gracieux

^a Fragment wyrazu nieczytelny.

maître, faisait infiniment de la peine à tous les plus fidels et le plus zélés Sujets de Sa Majesté, je peut bien assurer Votre Excellence qu'elle ne faisait pas moins à moi, qui priaïis fidelement et sincèrement sans relâche le bon Dieu pour l'éloignement des ces flux des États de Sa Majesté et qui était désireux de sa plus grande prospérité, comme aussi de la gloire de ses plus illustres et plus intimes Ministres qu'ils L'assistent par ses Conseils. Et parmis les autres inquiétudes que j'ai souffertes, j'ai beaucoup ressentis celle de ne recevoir aucune nouvelle de V<otre> E<xcellence> ni aucune réponse à quelques lettres que j'avais eu l'honneur de Luy écrire.

C'est le présent Ordinaire qui me fait très heureux me faisant tenir les trois très gracieuses Lettres de Votre Excellence toutes à la fois dont l'une parle le renouvellement de la gracieuse bonté et protection de Votre Excellence pour moi à l'occasion [k. 13v] de la Nouvelle Année, l'autre la notification de la paix conclue entre Sa Majesté notre très gracieux Maître et le Roi de Prusse avec la relation exacte de ^ace^a qui s'est passé le 15 d'ecem^bre aux environs de Kesselsdorff entre les Troupes Saxonnes et Prussiennes et la troisième encore du 21 de Juillet était une réponse à la mienne, par laquelle je implorais la protection de Votre Excellence en faveur de mon Frère Ainé concurreant à la Vacance de la Castellanie de Woynicz. Par toutes ces trois lettres, Monseigneur je reconnais bien la grande bonté de Votre Excellence pour moi et combien Elle est portée par ses bonnes grâces et sa gracieuse bienveillance ^bde me faire sentir les effets des ses hauts faveurs^b et comme je ne reconnais dans moi aucun mérite, j'en suis autant plus touché et je me donne l'honneur de L'en remercier par la présente avec des termes les plus sincères et les plus soumises que peut concevoir ma reconnaissance justement due à Votre Excellence. Je Luy rends aussi les très humbles grâces de la notification de la paix conclue, le bon Dieu en soit benis, au quel je ne cesserai pas de pousser mes vœux et les plus [k. 14] ardentes prières, pour qu'il Luy plaise de consoler Sa Majesté, notre très gracieux Maître sur les afflictions et ruines des Ses États hereditaires par les recompenses les plus grandes et les plus désirées.

Pour ce qui regarde, Monseigneur la concurrence de Mon Frère Aîné à la Vacance de la Castellanie de Woynicz, je prends la liberté de remercier Votre Excellence de cette bonté, qu'Elle ne s'excuse pas de le protéger à son temps et lieu, et de cette aussi, qu'Elle m'honore de Son Sage Conseil afin que j'ose moi-même d'en supplier Sa Majesté, et je prends cet ordre de Votre Excellence pour le bon Augure de la recussite de ma demande. Je le serai Monseigneur certain que de Vous ne refuserez pas de m'assister et protéger efficacement mon Frère dans cette affaire. Et quoique Sa Majesté est dereminée de ne le point déclarer qu'en Pologne au Sujet des Vacances de ce Royaume, néanmoins j'ose encore supplier Votre Excellence si Elle le trouve bon de jeter aux pieds de S<a> M<ajesté> [k. 14v] mes très humbles prières afin qu'Elle les conserve *in petto* jusqu'à Son heureux retour dans Son Royaume. En attendant je me recommande à la continuation de la bienveillance et protection de Votre Excellence et j'ai l'honneur d'être avec le plus grand respect.

Monseigneur. De Votre Excellence, Le très humble et très obéissant, Serviteur

Venceslas Sierakowski, Évêque de Prem<islie>.

{P.S.} Je demande mille excuses Monseigneur à V<otre> E<xcel-
lence> de ce que j'ose l'incommoder en Luy adressant cette pour
Sa Majesté, je le fais si pour la grande sûreté de la lettre, que pour
avoir l'honneur d'être recommandé par Votre Excellence au Roi en
cette occasion dont j'ai l'honneur de la supplier très humblement.

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 13]

Mości Panie,

Jeśli trwająca w Niemczech wojna, która bez żadnej słusznej przyczyny niepokoi Państwa Jego Wysokości, Naszego Najłaskawszego Pana, przysparza niezmierzonej troski wszystkim

a-a Nadpisane.

b-b Fragment tekstu nadpisany.

najwierniejszym i najgorliwszym Poddanym Jego Wysokości, mogę zaiste zapewnić Waszą Ekscelencję, iż przysparza jej w nie mniejszym stopniu i mnie, który modłę się wiernie, szczerze i nieustannie o oddalenie tych plag od Państw Jego Wysokości, do Pana Boga, pragnącego Jego największego powodzenia, jak i chwały Jego najwybitniejszych i najbardziej zaufanych ministrów, wspierających Go swymi radami. A wśród innych niepokojów, które znosiłem, wielce odczuwałem ten związany z nieotrzymywaniem żadnych wieści od W<aszej> E<kscelencji>, ani żadnej odpowiedzi na te kilka listów, które miałem zaszczyt do Niego napisać.

Dopiero bieżąca poczta okazała się dla mnie szczęśliwa, oddając w me ręce trzy wielce łaskawe listy od Waszej Ekscelencji, wszystkie naraz, z których jeden mówi o odnowieniu łaskawej życzliwości i protekcji Waszej Ekcelencji dla mnie z okazji [k. 13v] Nowego Roku; inny o notyfikacji pokoju⁵² zawartego między Jego Wysokością, Naszym Najłaskawszym Panem, a królem Prus⁵³, wraz z dokładną relacją o tym, co zdarzyło się 15 grudnia w okolicach Kesselsdorfu między wojskami saskimi i pruskimi⁵⁴; a trzeci, jeszcze z 21 lipca, stanowił odpowiedź na mój [list], w którym błagałem o protekcję Waszej Ekscelencji dla mojego starszego brata starającego się o wakującą kasztelanię wojnicką⁵⁵. Ze wszystkich tych trzech listów, Mości Panie, wyczytuję zaiste wielką dobroć Waszej Ekscelencji dla mnie oraz jak bardzo kieruje się On wielką łaską i jego łaskawą życzliwością, by dać mi odczuć skutki swojej wielkiej przychylności, a ponieważ nie dostrzegam u siebie żadnych zasług, jestem tym bardziej poruszony

⁵² Pokój drezdeński z 25 XII 1745 r.

⁵³ Fryderyk II Hohenzollern (1712–1786) – król pruski w latach 1740–1786.

⁵⁴ Mowa o bitwie pod Kotliskami (Kesseldorfem) w Saksonii 15 XII 1745 r., w której wyniku wojska pruskie pokonały armię saską dowodzoną przez Fryderyka Augusta hrabiego Rutowskiego, naturalnego syna Augusta II Wetyna.

⁵⁵ W latach 1728–1745 kasztelanem wojnickim był Piotr Konstanty Stadnicki ze Żmigrodu. Po jego śmierci 20 V 1746 r. kasztelania była wakująca. Otrzymał ją dopiero 28 IX 1746 r. Franciszek Stanisław Ksawery Szwarcenberg Czarny z Witowic, dotychczasowy kasztelan oświęcimski i starosta parnawski.

i mam zaszczyt złożyć Jemu w niniejszym [liście] podziękowania w najszczerzych i najuniżeńszych słowach, które zdoła wyrazić moja wdzięczność, słusznie należna Waszej Ekscelencji. Pragnę Mu również złożyć najpokorniejsze podziękowania z notyfikacji zawartego pokoju, za który niech będą dzięki Bogu, ku któremu nie przestanę ślać me prośby i [k. 14] najgorętsze modlitwy, aby zechciał On pocieszyć Jego Wysokość, Naszego Najłaskawszego Pana, największą i najbardziej upragnioną rekompensatą po [zaznanych] cierpieniach i zniszczeniach Jego Państw dziedzicznych.

Co zaś się tyczy, Mości Panie, starań mego starszego brata o wakującą kasztelaninę wojnicką, to pozwalam sobie podziękować Waszej Ekscelencji za jego dobroć, której nie będzie szczędził na jego protekcję w odpowiednim czasie i miejscu, jak również za to, iż czyni mi zaszczyt swą madrą radą, abym ośmielił się sam o nią błagać Jego Wysokość, zaś uznaję ten porządek za dobrą wróżbę powodzenia mej prośby. Jestem, Mości Panie, pewien, że nie odmówi mi Pan skutecznie wspierać i protegować w tej sprawie mego brata. A choć Jego Wysokość jest zdecydowany, aby tylko w Polsce podejmować decyzje w sprawie wakansów w tymże Królestwie, jednakże ośmielałam się jeszcze błagać Waszą Ekscelencję, by zechciała złożyć u stóp J<ego> W<ysokości> [k. 14v] me najpokorniejsze prośby, aby je zachował w zanadrzu aż do Jego szczęśliwego powrotu do Swego Królestwa. Tymczasem polecam się stale życzliwości i protekcji Waszej Ekscelencji i mam zaszczyt zapewnić o moim największym [dla Niego] poważaniu.

Mości Panie, Waszej Ekscelencji, Najpokorniejszy i najpowsolniejszy Sługa,

Wacław Sierakowski, biskup przemyski.

{P.S.} Proszę tyśiąckroć o wybaczenie Mości Pana, Waszą Ekscelencję, iż ośmielałam się Mu przeszkadzać, kierując do Niego tę [petycję] do Jego Wysokości, a czynię tak zarówno dla bezpieczeństwa listu, jak i [po to], by zyskać zaszczyt rekomendacji przy tej okazji Królowi przez Waszą Ekscelencję, o co mam zaszczyt najpokorniej Go błagać.

**VIII. Oryg.: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett,
loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18.
Jahrhundert”, k. 15–16.**

Wacław Hieronim Sierakowski, biskup przemyski
do Heinricha von Brühla

Brzozów, 15 kwietnia 1749 r.

[k. 15]

Monseigneur,

Les expressions très gracieuses dont il a plu à Votre Excellence se servir dans sa lettre dont Elle m’a honoré m’imposent une agreable et douce obligation de renouveler à V<otre> E<xcellence> les Sentiments de la plus parfaite reconnaissance et d’un veritable et sincère attachement que je conserve et je conserverai à jamais dans mon sein pour Elle. La part que j’ai l’honneur de prendre au succès de l’illustre Famille de V<otre> E<xcellence> et au bonheur de notre Patrie d’avoir regagné Son ancien Compatriote est du fond de mon âme; ayant désiré toujours tous les avantages et toutes les prosperités que les rares vertus et les grandes qualités de V<otre> E<xcellence> méritent. Et j’ai la [k. 15v] hardiesse d’assurer Votre Excellence que pour Luy donner des temoignages les plus authentiques de mon vrai et constant dévouement pour Elle, je tacherai avec toute l’application imaginable et fidelité d’un parfait amis et bon serviteur de servir V<otre> E<xcellence> dans tout ou il Luy plaira de se prévaloir des mes faiblesses, et même j’aurai soin d’inculquer les mêmes sentiments à tous ceux de ma petite Famille. Et comme je ne doute rien de la continuation de l’ancienne bonté et protection de Votre Excellence aussi j’ose de m’y recommander, étant avec la plus grande vénération et l’estime [k. 16] particulière.

Monseigneur. De Votre Excellence, Le très humble et très obéissant, Serviteur

Venceslas Sierakowski, Évêque de Prem<islie>.

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 15]

Mości Panie,

Najlaskawsze słowa, które spodobały się Waszej Ekscelencji wyrazić w liście, którym mnie zaszczycił, zmuszają mnie do miłego i słodkiego obowiązku odnowienia wobec Waszej Ekscelencji sentymentów najwyższej wdzięczności oraz prawdziwego i szczerego przywiązania, które dla Niego zachowuję i zachowam na zawsze w sercu. Udział, do którego mam zaszczyt się poczuwać w wyniesieniu znakomitej Rodziny Waszej Ekscelencji i szczęściu naszej Ojczyzny, [odnoszącej się] do pozyskania Jego starego rodaka⁵⁶, zachowuję w głębi mej duszy, pragnąc zawsze wszelkich korzyści i wszelkiego powodzenia, na które rzadkie i wielkie zalety W<aszej> Ekscelencji zasługują. A [k. 15v] ośmielałem się zapewnić Waszą Ekscelencję, że będę się trudził we wszystkim dać Mu najszczerzejsze świadectwa mojego prawdziwego i stałego Mu oddania, ze wszelkim możliwym staraniem i wiernością doskonałego przyjaciela i dobrego sługi Waszej Ekscelencji, jeśli zechce wyciągnąć korzyści z mych słabości, a nawet będę się starał zaszcześcić te same sentymenty u wszystkich członków mej małej rodziny. A ponieważ nie wątpię w kontynuowanie dawnej życzliwości i protekcji Waszej Ekscelencji, ośmielałem Mu się zatem polecić, zapewniając o największym [dla Niego] poważaniu i szczególnym [k. 16] uszanowaniu.

Mości Panie, Waszej Ekscelencji, Najpokorniejszy i najpowszechniejszy Sługa,

Wacław Sierakowski, biskup przemyski].

⁵⁶ Jest do odwołania do nadania polskiego indygenatu dla Heinricha von Brühla, jakie miało miejsce w 1748 r. na podstawie wyroku Trybunału Koronnego, który, za wstawiennictwem Czartoryskich, poświadczył niezgodnie z prawdą polskie pochodzenie Brühla, mającego jakoby wywodzić się ze szlachty wielkopolskiej.

**IX. Oryg.: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett,
loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18.
Jahrhundert”, k. 17-17v.**

Wacław Hieronim Sierakowski, biskup przemyski
do Heinricha von Brühla

Brzozów, 27 kwietnia 1751 r.

[k. 17]

Monseigneur.

^a*braucht keinen Antworth^a*

Ayant reçu la nouvelle de Rome de mon Correspondant, qu'une des mes Lettres que j'avais eu l'honneur d'écrire à Votre Excellence peut-être il y'a quelques mois, était par un megard<e> de mon secrétaire adressée a son Éminence, le Card<inal> Jean François Albani et au contraire celle qui regardait ce Personage, était envoyé à Dresde sous le Nom de Votre Excellence. Je suis bien fâché et mortifié de cette faute et je ne la prends pour aussi petite, que je ne me croyé pas être en devoir d'en demander des excuses à V<otre> E<xcellence>. J'ai donc l'honneur Monseigneur de le faire de bonne foi, et avec un cœur plein du respect et de reconnaissance que je dois à V<otre> E<xcellence>, et dont je fais une longue et sincère profession. La suppliant très humblement de me conserver toujours les mêmes gracieux sentiments, de la même bienveillance, bonté et protection dont il à plu a V<otre> E<xcellence> de m'honorer et de me croire [k. 17v] avec la plus parfaite estime et vénération.

Monseigneur. De Votre Excellence, Le très humble et très obéissant, Serviteur,

Venceslas Sierakowski, Év<êque> de Prem<islie>.

a-a Dopisane ołówkiem.

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 17]

Mości Panie,

nie wymaga odpowiedzi^a

Po otrzymaniu wieści z Rzymu od mego korespondenta na jeden z mych listów, o czym miałem zaszczyt pisać Waszej Ekscelencji, zdaje się, kilka miesięcy temu, zdarzyło się przez nieuwagę mojego sekretarza wysłać odpowiedź do Jego Emiencji, kardynała Jana Franciszka Albaniego⁵⁷, z drugiej zaś strony ten [list], który adresowany był do jego Osoby, został wysłany do Drezna na nazwisko Waszej Ekscelencji. Byłem bardzo zagniewany i zażenowany z powodu tej pomyłki, a nie uznając ją za tak drobną, poczuwam się do obowiązku prosić W^{aszą} E^{kscelencję} o wybaczenie. Mam zatem zaszczyt, Mości Panie, szczerze to uczynić z sercem pełnym poważania i wdzięczności, które winien jestem W^{aszej} E^{kscelencji}, której składałam długą i szczerą deklarację. Prosząc Go najpokorniej o zachowywanie dla mnie zawsze tych samych łaskawych sentymentów, tej samej życzliwości, dobroci i protekcji, jakimi spодobało się W^{aszej} E^{kscelencji} mnie zaszczyścić i mi zaufać, [zapewniam] o najdoskonalszym [dla Niego] poważaniu i uszanowaniu.

Mości Panie, Waszej Ekscelencji, Najpokorniejszy i najpowszechniejszy Sługa,

Wacław Sierakowski, bis^{kup} przem^{yski}.

⁵⁷ Giovanni Francesco Albani (1720–1803) – kardynał od 1747 r. Po śmierci swojego wuja Annibale Albaniego (1682–1751) otrzymał po nim tytuł kardynała protektora Rzeczypospolitej. Był to ostatni wypadek mianowania kardynała-protektora dla państwa polsko-litewskiego.

**X. Oryg.: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett,
loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18.
Jahrhundert”, k. 18–18v.**

Wacław Hieronim Sierakowski, biskup przemyski
do Heinricha von Brühla

Brzozów, 15 stycznia 1759 r.

[k. 18]

Monseigneur,

Par mon Exprès retour de Varsovie j'ai en l'honneur de recevoir les gracieuses marques de la bonté de Votre Excellence. Et quoique je suis sans l'effet dans mes concurrences, pourtant les assurances de la protection et du souvenir de V<otre> E<xcellence> dans les autres circonstances me consolent. Plaise à Dieu que j'en puisse d'être digne; mais je suis toujours et pleinement résigné à la violence de Dieu. En attendant je désire les occasions propres pour me Signaler dans les Services de V<otre> E<xcellence> et mériter d'être mis au nombre de ceux, qu'Elle honore de ses grâces et de son souvenir effective, comme je me confirme avec le plus véritable attachement [k. 18v] et la plus respectueuse vénération.

Monseigneur. De Votre Excellence, Le très humble et très obéissant, Serviteur

Venceslas Sierakowski, Ev<eque> de Premis<lie>.

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 18]

Mości Panie,

Powróciwszy z Warszawy, miałem zaszczyt otrzymać łaskawe oznaki życzliwości Waszej Ekszelencji. A chociaż me starania nie przynoszą efektu, jednakże zapewnienia protekcji i pamięci W<aszej> E<kscelencji> w innych okolicznościach dają mi pociechę. Da Bóg, abym okazał się godny; toteż zawsze i całkowicie pozostaję oddany woli Bożej. Tymczasem wyczekuję okazji, by się odznaczyć w służbie W<aszej> E<kscelencji> i zasłużyć na wejście do grona tych, których zaszczyca swoją łaską i swoją

skuteczną pamięcią, utwierdzając się w najszczerzym [dla Niego] przywiązaniu i najszacowniejszym poważaniu.

Mości Panie, Waszej Ekscelencji, Najpokorniejszy i najpowszechniejszy Sługa,

Wacław Sierakowski, bis<kup> przem<yksi>.

XI. Kopia: SHStA Dresden, 10026-Geheimes Kabinett, loc. 2099/46 „Polnische Briefschaften aus dem 18. Jahrhundert”, k. 19.

August III Wettyn do Wacława Hieronima Sierakowskiego,
biskupa przemyskiego

Warszawa, 27 stycznia 1759 r.

[k. 19]

Monsieur l'Évêque de Premyslie,

J'ai reçu en son temps la lettre, que vous m'avez écrite à la nouvelle de la mort de l'Évêque de Cracovie; mais J'avais déjà donné alors Ma nomination pour cet Évêché, ne voulant pas laisser long temps le Diocèse sans son Pasteur. Cependant Je suis bien aisé d'avoir occasion de vous dire, en vous faisant cette réponse, que la connaissance que J'ai de votre mérite, de votre attachement pour Moi, et de votre zèle pour la gloire de Dieu, et pour le bien de la Patrie, Me portera toujours a vous distinguer avec une affection particulière, dont Je Me fais plaisir de vous assurer, priant Dieu, qu'il vous ait en Sa Sainte et digne garde.

A<ugustus> R<ex>

[Propozycja tłumaczenia]

[k. 19]

Mości Panie Biskupie Przemyski,

Otrzymałem w swoim czasie list, który Pan mi napisał na wieść o śmierci biskupa krakowskiego⁵⁸; jednakże wówczas już udzie-

⁵⁸ Dnia 16 XII 1758 r. zmarł w Kielcach Andrzej Stanisław Załuski (1695–1758), biskup krakowski w latach 1746–1758. Jego następcą został Kajetan Ignacy Sołtyk (1715–1788), który sprawował tę godność w latach 1759–1788.

liłem byłem mojej nominacji na to biskupstwo, nie chcąc pozostawiać długo diecezji bez jej pasterza. Jednakże, pisząc tę odpowiedź, miło mi z tej okazji Panu rzec, iż wiedza, jaką posiadam o Pańskich zasługach, o Pańskim przywiązaniu do Mnie, o Pańskiej gorliwości [w działaniach] dla Chwały Bożej i dla dobra Ojczyzny, przychyli Mnie zawsze ku wyróżnieniu Pana ze szczególnym afektem, o czym z przyjemnością Pana zapewniam, modląc się do Boga, by miał Pana pod swoją świętą i godną pieczę.
A<ugust> K<ról>.

Konsultacja filologiczna **Artur Foryt**

Bibliografia

Źródła drukowane

- Skibiński M., *Europa a Polska w dobie wojny o sukcesję austriacką w latach 1740–1745*, t. II (Dokumenty), Kraków 1912.
- Wizytacja biskupa Sierakowskiego parafii Żurawica w 1744, [w:] *Dzieje Żurawicy. Studia i materiały*, t. III, red. M. Hofman, Żurawica 2014.

Opracowania

- Ataman J., *Akta wizytacji diecezji przemyskiej do końca XVIII wieku (w Archiwum Diecezjalnym w Przemyśle)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 1960, t. I, nr 2, s. 32–44. <https://doi.org/10.31743/abmk.6183>
- Ataman J., *Wacław Hieronim Sierakowski i jego rządy w diecezji przemyskiej*, Warszawa 1936, *Studia Historico-Ecclesiastica*, vol. III.
- Ataman J., *Zarys dziejów diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego*, Przemyśl 1985.
- Ataman Julian (1906–1989), [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, red. A. Meissner, K. Szmyd, Rzeszów 2011, s. 21–23.
- Betlej A., „Z chłopca Pan...” architekt. *Wiadomości źródłowe na temat działalności Walentego Haltmana, architekta biskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego*, [w:] *Sztuka kresów wschodnich*, t. VI, red. A. Betlej, P. Krasny, Kraków 2006, s. 155–161.

- Błażkiewicz H. OFM, *Szkolnictwo parafialne w diecezji przemyskiej w latach 1636–1757 w świetle wizytacji biskupich*, „Nasza Przeszłość” 1976, t. XLVI, s. 153–206.
- Borc H., *Fundacja szpitala dla wysłużonych i chorych kapłanów w Przemysłu w roku 1760 przez biskupa przemyskiego, nominata arcybiskupa lwowskiego Wacława Hieronima Sierakowskiego*, „Premisla Christiana” 2018/2019, t. XVIII, s. 163–176.
- Borc H., *Początki parafii pod wezwaniem Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Mikołaja Biskupa w Majdanie Sieniawskim (Dobropolu) w okresie staropolskim (1714–1772)*, „Premisla Christiana” 2014/2015, t. XVI, s. 259–281.
- Borc H., *Sierakowski Wacław Hieronim*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. XVIII, Lublin 2021, s. 175.
- Borc H., *Wacław Hieronim Sierakowski h. Ogończyk (ok. 1700–1780)*, [w:] *Arcybiskupi i biskupi przemyscy. Słownik biograficzny*, red. A. Szal, H. Borc, M. Kapłon, S. Zych, Przemysł–Rzeszów 2021, s. 166–173.
- Burda E., *Sierakowski Wacław Hieronim z Bogusławic*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXXVII, Warszawa–Kraków 1996–1997, s. 306–313.
- Cetnarowicz J., Cyparski S., Kubal G., Podkul M., Sobota Z., *Ziemia brzozowska. Przewodnik po przestrzeni i czasie*, Brzozów 2020.
- Czepe M., *Kamaryla Pana z Dukli. Kształtowanie się obozu politycznego Jerzego Augusta Mniszcha 1750–1763*, Warszawa 1998.
- Dzieduszycki M., *Żywot Wacława Hieronima Sierakowskiego, arcybiskupa lwowskiego*, Kraków 1868.
- Gąsior A., Królikowski J., *Gratiosa imago Beatissimae Mariae, in ecclesia parochiali tuligłowiensi. Akta komisji powołanej do kanonicznego zbadania łask – 1747*, „Premisla Christiana” 2018/2019, t. XVIII, s. 105–149.
- Gransicki M., *Chałupa przejazdowa z Jaślik jako przykład modelu drewnianego domu przyrynkowego w małym mieście na Podkarpaciu*, Kraków 2018, mps [rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem dr. hab. inż. arch. Dominiki Kuśnierz-Krupy, prof. PK na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki].
- Gwóździk J., *Kultura pisma i książki w żeńskich klasztorach dawnej Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku*, Katowice 2015.
- Jarzęcka J., *Obraz życia umysłowego Rzeczypospolitej doby saskiej w świetle wybranych Lipskich Czasopism Naukowych 1710–1762*, Warszawa 1987.
- Konopczyński W., *Stanisław Konarski*, wyd. 2, Kraków–Warszawa 2016.
- Kowalski M., *Przyczynek do uposażenia materialnego bractw religijnych na obszarze rzymskokatolickiej diecezji przemyskiej XVIII wieku w świetle wizytacji biskupiej Wacława Hieronima Sierakowskiego*,

- [w:] *Bractwa religijne w średniowieczu i w okresie nowożytnym (do końca XVIII wieku)*, red. D. Burdzy, B. Wojciechowska, Kielce 2014, s. 259–269.
- Kowalski M., *Uposażenie parafii w rzymskokatolickiej diecezji przemyskiej w XVIII wieku*, Lublin 2017, mps [rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem dr. hab. Dariusza Kupisza w Zakładzie Historii XVI–XVIII wieku Instytutu Historii UMCS].
- Krasny P., *Renesansowy kościół w Dobromilu i jego związki z architekturą mazowiecką*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1995, t. LVII, nr 3–4, s. 271–282.
- Kuras K., *Współprawnicy i klienci Augusta A. Czartoryskiego w czasach saskich*, Kraków 2010.
- Müller W., *Organizacja terytorialna diecezji przemyskiej w okresie przedrozbiorowym (1375–1772)*, „Nasza Przyszłość” 1976, t. XLVI, s. 29–52.
- Pelczar R., *Szkoły parafialne w łacińskiej diecezji przemyskiej w XVIII w. (do 1772 r.) – wybrane zagadnienia*, „Karpacki Przegląd Naukowy” 2015, nr 1(13), s. 13–26.
- Petrus J.T., *Wacław Hieronim Sierakowski, arcybiskup lwowski. Materiały do monografii mecenasa i kolekcjonera*, [w:] *Studia nad sztuką renesansu i baroku*, t. VI (*Fundator i dzieło w sztuce nowożytnej*), cz. 1, red. J. Lileyko, I. Rolska-Boruch, Lublin 2005, s. 143–165.
- Prokop K.R., *Nowo odnaleziona księga „Acta Pontificalia” arcybiskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2009, t. XCII, s. 185–204. <https://doi.org/10.31743/abmk.11622>
- Prokop K.R., *Sakry i sukcesja święceń biskupich pasterzy diecezji płockiej w XVIII wieku*, „Studia Płockie” 2006, t. XXXIV, s. 207–246.
- Proksa M., Zub M., *Rezydencja i zaplecze gospodarcze w dobrach biskupów przemyskich ob. łac. w Radymnie w świetle XVIII-wiecznych opisów inwentarzowych*, „Czasopismo Inżynierii Lądowej, Środowiska i Architektury” 2017, t. XXIV (3/II/17), z. 64, s. 285–292. <https://doi.org/10.7862/rb.2017.172>
- Rąb J., *Dom księży misjonarzy i seminarium diecezjalne w Brzozowie 1760–1783*, „Nasza Przyszłość” 1988, t. LXX, s. 5–29.
- Sarna W., *Wacław Hieronim z Bogusławic Sierakowski herbu Ogończyk*, [w:] *Biskupi przemyscy obrz. łac., cz. 2 (1624–1900)*, Przemysł 1910, s. 177–213.
- Śliwa T., *Ks. Julian Ataman (1906–1989)*, „Premisla Christiana” 1989, t. III, s. 311–319.
- Tymosz S., *Recepcja reformy trydenckiej w działalności kanoniczno-pastoralnej arcybiskupa Wacława Hieronima Sierakowskiego w latach 1740–1780. Studium historyczno-prawne*, Lublin 2002.
- Uruszczak W., *Z takim sposobem uprawiania nauki zgodzić się nie można! Twórczość historyczno-prawna ks. dra hab. Stanisława*

..... Korespondencja Wacława Hieronima Sierakowskiego w zbiorach drezdeńskich...

- Tymosza z lat 2003–2008, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2010, t. XIII, s. 265–284.
- Wereda D., *Biskupi unickiej metropolii kijowskiej w XVIII wieku*, Siedlce–Lublin 2013.
- Wijaczka J., *Kościół wobec czarów w Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku (na tle europejskim)*, Warszawa 2016.
- Wilk S., *Pokrywasz Przemyśl, wraz Polską Koronę, przez swą obronę... XVIII-wieczne godzinki ku czci Niepokalanej Poczętej Najświętszej Maryi Panny z kościoła przemyskich franciszkanów*, „Premisla Christiana” 2018/2019, t. XVIII, s. 151–162.
- Wróński M., *Plagiaty księdza Tymosza*, „Forum Akademickie” 2015, nr 7–8, s. 64.
- Wyczawski H.E., *Diecezja przemyska. W 600 rocznicę bulli Grzegorza XI „Debitum pastoralis officii” z 13 II 1375 r.*, „Studia Theologica Varsaviensia” 1974, t. XII, nr 2, s. 161–208.
- Zielińska Z., *Walka „Familii” o reformę Rzeczypospolitej 1743–1752*, Warszawa 1983.
- Zub M., *Drewniana rezydencja rzymskokatolickich hierarchów przemyskich w świetle opisu Wacława Hieronima Sierakowskiego*, [w:] *Badania archeologiczne w zespołach sakralnych w Karpatach*, red. J. Gancarski, Krosno 2016, s. 321–347.
- Zych S., *Parafia zamkowa w Rzeszowie*, [w:] *Z dziejów Kościoła katolickiego na terenie obecnej diecezji rzeszowskiej. Studia i szkice*, Kolbuszowa 2010, Varia Kolbuszowskie, nr 33, s. 36–44.
- Zych S., *Wielka fundacja szpitalna księcia Jerzego Ignacego Lubomirskiego z 1752 r.*, [w:] *Z dziejów Kościoła katolickiego na terenie obecnej diecezji rzeszowskiej. Studia i szkice*, Kolbuszowa 2010, Varia Kolbuszowskie, nr 33, s. 123–134.
- Żurek W.W., *Andrzej Pruski (1682–1759) proboszcz parafii pw. świętego Andrzeja Apostoła w Zgłobniu*, „Rocznik Kolbuszowski” 2014, t. XIV, s. 305–319.

Correspondence of Wacław Hieronim Sierakowski in the Dresden Archives Collection. Edition of Letters Bishop of Kamieniec and Przemyśl From the Years 1742–1759

Summary. Wacław Hieronim Sierakowski was, without a doubt, one of the most distinctive figures of the Saxon period and the beginning of Stanisław August Poniatowski's times. While he was not part of the innermost circle of politicians who held the fate of the state in their hands, he was more focused on his ecclesiastical career, but he was also quite savvy about politics. He was able to assess the Commonwealth's international position and to diagnose the

greatest threats to its existence. Moving up the church hierarchy, as the Bishop of Kamieniec, Bishop of Przemyśl and finally Archbishop of Lviv, Sierakowski played the leading role in governing his dioceses, standardising their structure, developing education, expanding the network of parishes and acting as patron of many artistic and building projects. The letters edited in the present text show Sierakowski as a faithful supporter of the court, who cared about his family, for instance as regards vacant positions in offices. At the same time they define him as a typical man of the eighteenth century, who did not propose great reforms or bold plans and who adopted a stance, which was shared by many representatives of the power elites similar to him.

Keywords: Waclaw Hieronim Sierakowski, corespondence, Saxon period, Dresden